

ՄԵՂՈՒ

ՀԱՆՐԱՍՏԱՆՈՐԵԼՅ

Այս հրատարակիչ ամեն ամս 10-ի, 20-ի և վերջին:
Ստորագրողների փոխարինելու է:
Կ=ՊՈՒԽ. Ընթերցատեղի Ընթերցողների ըն-
թերցարանը: Սեփ չոր խառնի վերջի դասը ԲԻ-Ե.
Զգուշացում. Պ. Ղ. Գ. Պալմապետների.
Վաճառատանը:

Տարեկան գին է 100 դրամ:
Վերամեկնայ " 60 "
Սեփ ԲԻ-Խ " 4 "
Ուր ԲԻ-Խն ուղի էրևայ ստորագրելի:
Դասը երկուսի էրևայ ճանաչ ծախի:
ստորագրել է:

Տանադարձ ղի անգամ համար 100 է:
" Երկ- " 80 "
" Երկ- " 60 "
Սեփ, պատկերադար և խառն գիրքեր էրևայ
ժամանակները ուղի ստորագրելի:

Ա Պ Ր Ի Լ 10

Դ. ՏԱՐԻ 1860

ԹԻԻ 94

ԱԶԳԻՆ ԱՐԱՏՆԵՐՈՒՆ ԱՆՑՈՒՑԱԾ ԶՍՏԻՊԸ

Բաւական հին օրոյորութիւն մըն է, որ
Ղաքը տարին մէկ քանի անգամ իր անանկ
աղքատներուն ողորմութիւն կը բաժնէ:
Այս անգամներէն մէկն ալ Օտտիկ տօնին
մէկ քանի օր մնացած ատենն է: Այս տարի
ան ատենն որ Տնտեսական ժողովոյն անդամ
ներէն պահելով պահելով, միայն մէկ քանի
մնացած բարեպաշտ ճշմարտասէր ու բա-
րեօիրտ անձերը կը պատրաստուէին Ղաքին
թէ այս աղքատներուն տրվելու ողորմու-
թիւնը, և թէ ուրիշ ծախքերը հոգալու հա-
մար Ղաքային գերագոյն ժողովին առաջար-
կել ու անկէ 70000 դրամ զուժար մը կամ
այն գումարը ճարելու միջոց մը խնդրել ահա
յանկարծ Ս. Պատրիարք հօր հրաժարականն
ուզված ըլլալու ձայնը լսվեցաւ, դէմ կե-
ցողներ եղան, և այն, և այն, զոր դիտենք.
հարկաւ Ղաքային Գերագոյն ժողովն ալ չը
գումարվեցաւ, հետեաբար Տնտեսականը չը
կրցան իրենց խնդիրքը մատուցանել: Ուրե-
մին Բն ընելու էին ալ ան ատենը, — ձգել
իրենց պաշտօնը ու մէկ դէմ քաշվել. — ոչ,
ան ատենը իրենց պարտքը կատարած չէին
ըլլար. ասի չ'ըրին և ասիէ զատ Սեղուին
գովեստներուն ու Ղաքին շնորհակալութեա-
նըն ալ արժանի վարմունք մ'ունեցան: Օտտ-
կի մօտ օրերն, իրենց բանը դործը ձգած ե-
լան խեղճերին կտրած տեղերը վաղեցին ու
Ղաքին պէտքերուն համար հարկ եղած ստա-
կը իրենց համար ուղեւու պէս աղաչելով
պաղատելով խնդրեցին. ու յաջողեցան. մի-
այն կը ցաւինք որ ոչ կատարելապէս:

Վասն զի Ս. Պատրիարք հայրը չ'ուզող-
ներէն եղան որ իրենց խօսքը և կամքը ա-
ռաջ գացած չ'ըլլարուն համար ոտակ չտը-
ւին. ուղղութիւնն ալ եղան, որ ստանկ օրեր
այսպիսի խառնութիւն հանդիսներէն թող
ուղի ըսելով ստակ չտուին: Երկուքն ալ
յանցաւոր, երկուքն ալ պահատուոր:

Սէկը, Ղաքին աղքատներուն ողորմու-
թիւն տալը կամ չտալը իր կամքին կամ խոր-
հուրդին առաջ երթալուն կամ չերթալուն
համեմատ ըլլալ ուղեւուն համար. միւսն ալ
Ղաքին աղքատներուն բաժնիւնը ողորմու-
թիւնը կանոնաւոր կերպով չը հաւրվելուն
պատճառ եղող Ղաքային խառնութիւնը, Ա-
գային ուրիշ գործի մը վրայ տարբեր կարծիք
ունեցողներուն արգիւնքը համարելուն և
պատասխանատուութիւնը անոնց վրայ ձգե-
լուն համար. երկուքն ալ յանցաւոր: Ղաք-
ային խառնութեան մը ատեն Ղաքին աղքատ-
ները երեսի վրայ թողուլ ուղեւուն համար.
երկուքն ալ յանցաւոր իրենց ռիսակալու-
թեան ենթակայ: Ղաքին տառապեալներն
ընտրելուն համար. . . այս յանցանքը
անպատիւ չմնայ պիտի. վասն զի Տնտես-
կան ժողովին այն մէկ քանի բարեօիրտ ու
աղքատներ անգամներուն իրենց աշխա-
տութեան վարձք գովեստ ու օրհնութիւն
տրված ատեն այս յանցանքին տէրերուն ալ
պարտաւ ու անէ՞ք տրվել լսվեցաւ. երբոր
անոնք իրենց ժողոված ստակը արժանաւոր
կերպով գործածելէն ետեւ, քիչ ըլլալուն հա-
մար, պարտաւորեցան շատ անանկ աղքատ-
ներ ալ ձեռնունայն ետ դարձնելու, այս
ողորմելիները հազար անէ՞ք ու նորով կտը-

դային այն անձերուն, որոնց պատճառաւ անանկ օրերով Ազգային Հնորհքէն զրկուեցան

Այլ անխելք ու անիրաւ միջոց և եղանակ վրէժխնդրութեան . . . փոխանակ բուն իսկ իրենց վէճին կամ հակառակութեան նիւթը պաշտպանելու՝ իրենց զիմացինին սիրտը ծակելու, վիրաւորելու կ'ենեն։ Քանի մը լրագրասկաներու տարալիւրտ ակամայէն և այս, որ խորհուրդին կ'անցնի։ Երկու հոգի կամ երկու կուսակցութիւն զիրենք պառակտող Ազգային վէճին մէջ, փոխանակ մի միայն անոր շարժառիթն եղող նիւթին վրայ կը վերելու ու անով իրարու յաղթելէն աւելի ալ հասարակաց կամ Ազգին բարիքը յաղթանակել տալ ջանալու՝ իրար պարտելու փափաքով ինքզինքնին պատրելով կ'ենեն նոյն իսկ հասարակաց կամ Ազգին հետեւաբար իրարու սիրտ կը ծակեն։ Ազգին աղքատը, սրբը, տընանկը, և այլն Ազգին սիրան են, մեր սիրտն են, այն երկու անձին, երկու կողմ՝ բաժնու վող Ազգայիններուն սիրտն են։ Երբոր Ազգայինք անոնց սիրտը կը ծակեն կամ անոնց վշտան մը կը հանցընեն այն իրարու սիրտ կը ծակեն, իրարու սիրտ կ'արունեն. և իրարու սիրտ վերաւորելով կրնան արդեօք վշտաւ ըլլալ թէ յաղթութիւնը ձեռք պիտի բերեն. ոչ. այլ ընդհակառակն աւելի կը կորսնցընեն իրենց իրաւունքը և յաղթութեան յոյսը՝ իրենց գործածած զէնքէն աւելի զօրաւոր զէնք մը տալով զիմացիններուն ձեռքը։ այն է արդարութիւնը։ Եւ այն կերպով արդարութիւնը իրեն պաշտպան ունեցող կողմը ընկճի ալ նէ՝ դարձեալ յաղթող կը սեպուի յաւիտեան ամենուն աչացն ու իր պարտութիւնը կը բազմի մէկ հարուածը կը ճանչուի։

Ահա այսպէս վատարկեցան իրենց դատը ու տակաւին պատերազմի դաշտին վրայ չը ճակատամ յաղթութիւնը ձեռք բերին Հաւրէյցիք. այն Հայերը, որ եթէ այսպէս շարունակեն իրենց ընթացքը՝ քիչ ատենէն Ազգին մէջ առաջին տեղը պիտի բռնեն։ Հաւրէյցիք Հայերը, որ Վիւրթիան ընդհանուր ժողով մը ընելով միակամ Ս. Պատրիարք Հօր փոխակրուն ղեմ կեցած էին նէ ալ լսելով որ Ազգային անտուկը ստակ չի կայ այս օրերս և շատերն ալ կը դժկամակին ստակ տալու, իրենց գեղն անանկները Տնտեսական Ժողովին վրայ չըզրկելով՝ դարձեալ ընդհանուր Ժողով մը կ'ընեն ու Օտակէ զմտիկ Ազգային անտուկին Հաւրէյցի անանկաց տուած գու-

մարը իրենց գեղին մէջ հաւքելով՝ անանկներուն կը բաժնեն Վարին Հաւրէյցի Ազգայինք ու Ազգիս փառք ու պարծանք ըլլալու աւելի մեծ գործեր ընելու յաջողին։

Անոնց այս գործը չքնաղ է մեր մէջ. թէ կուսակցութիւններու վրայ և թէ մասնաւոր անձերու վրայ, ուստի ասոնց գովեստներ և շնորհակալութիւն մատուցած ատեննիս չ'ենք կրնար նաեւ անյիշատակ թողուլ այն անձերն ալ, որոնք ասանկ գործերով այլոց սխալաւ մարդոց բարի օրինակ կրնան ըլլալ։

Այսպիսեայ կարգին մէջ գտանք նաեւ այս օրերս Սեծապատիւ Պէյլերեան Յակոբ Լ. Ֆէնտին ալ, որուն անունը անցածներս Տէրութեան Ղերբէյի Հաւաքի անուն լրագրոյն մէջ փառաւորապէս յիշված կարգացինք՝ Թըզ թագրամները վերցնելու համար ինչ անուն ընդհանուր տուրք մը հաւքելու խորհուրդն եղած օրերը, ամենէն առաջ ինքը 100.000 դուրունի թղթագրամ Տէրութեան գանձուն նուիրելուն առթիւ, և որուն այս քաղաքաւ կան բարեգործութիւնը պարունակող տաճկերէն յօդուածը կ'սպասէինք որ Ազգայինք ալ կարգացած ըլլային ցարդ Ազգային քաղաքական լրագրի մը մէջ գտնելով։

Այս անձը որուն համեստութիւնն ու վեհանձնութիւնը վերաւորելու երկիւղը կը սարսափեցնէ զմեզ առանց գովեստի միմիայն իր գործը պատմել սարգլապէս՝ Վեսարացի ըլլալով ի հարկէ Վեսարացու ժառանգութիւն մը դարձած այն երկպառակութեան մէջ չեղբ չը պիտի կրնար մնալ, մէկ կողմ մը պիտի բռնէր, առջի բերան այն երկպառակութիւնը վերցնելու համար բաւական աշխատելէն ետեւ։ Աւստի մէկ կողմ մը բռնած էր. բայց այս երկու կողմին ունեցած վէճին բուն իսկ նիւթը չը փոխելով՝ ուրիշ ինչ որ կ'ըլլար Վեսարից Հայերուն օգտակար՝ իրեն ձեռնառութիւնը չ'էր ինչպէս ամենեւին։ Այս օրերս ալ լսելով ու կարգաւոր Սափիին մէջ թէ միւս կողմը Վեսարից մէջ դպրոց մը բանալու համար կամաւոր նուէր կը հաւաքէ՝ իսկայն կը փութայ ինք ալ մէկ նուէր մը ընելու, զոր Սափիին մէջ ալ տեսնէր, չը նայելով թէ հակառակ կողմէ մ'եղած է այս ձեռնարկութիւնը և նայելով միմիայն գործին օգտակարութեանը։

Երանի թէ ամեն Ազգայինք ալ, ասանկ վարմունք ունենան իրենց վէճին նիւթ եղած կռիւնն դուրս գանդլած ամեն գործերուն մէջ, ուր սրտաբք զիրենք կը կանչէ։

ԿԱՐՈՒՍ ԼԻՆԵՆՈՍ

Անձ անուան ստանալը շատ մը չ'ըլլար . բայց հրաշամիտ մարդիկ՝ որ երկար աշխատութեան կը զխմանան , 'ի հարկէ՛ անուանի կ'ըլլան : Կարողա՛ւ իննէոսին լման կեանքը ուսումնասիր տողոց՝ հետեւելու գեղեցիկ օրինակ մը կրնայ ըլլալ նե՛ իր երկան կեանքին առաջին մասն ալ օրինակ ըլլալու է ան մարդոց , որ դիւրաւ փառք փառարկիլ կ'ուզեն , և իրենց առջի եռանդը գագրեցնելու աւելեւ մը գտածնունդ պէս՝ շուտով կը թուէ նան : Իր հայրը՝ որ աղքատ մարդ մըն էր , Շրվատի Սմաղանու գաւառին մէջի Ռօշիւթ քաղաքին բրթթէսթան կարգաւորներէն մէկն էր : Կարողաւ տղան եկեղեցական ընել ուղեցին իր ծնողքը , և մօտ գեղերուն տողոցը հետ Վէկղեայի դպրոցը խրկեցին . բայց տղան յօժարութիւնը բնական գիտութեանց վրայ էր : Սարգոյ շինած գիրքերը կարդալուն տեղը՝ բնութեան մեծ գիրքը կը քննէր և հին բանաստեղծներուն ամենն ալ մէկգի ձգեւով՝ նորաթիթ ծաղիկի մը վրայ գտնուած բանաստեղծութիւնը հասկընալու միտք կը յօգնեցունէր : Հայրը կը կարծէր որ իր տղան մեծ Զանքով՝ դպրոցին դասերուն կը պարապէր . բայց ինքը իր հօրը կարծիքին ներհակ՝ դաշտերը առդին անդին կը պտուէր , ծառերուն վրայ դոյացած մամուռներուն , թաց քարերուն վրայ բուսած խոտերուն՝ ալ մեն մէկ տերեւին՝ ամեն մէկ խոտի թերին աճ մանր գաղտնիքը իմանալու կ'երթար . և այն քան իր հետաքննին խուզողութեանցը ինքը ղնքը կ'ուտար , ու անանկ անուշ ուրախութիւն մը կ'իմանար , որ բոլոր օրը այս զմայլեցուցիչ ուսմունքովը կ'անցունէր , և շատ անգամ գիշերը վրայ կ'ուգար , ինքը ամենեւին իմացած չ'էր ըլլար որ փամանակը անցած է , և միտքէն ալ չ'էր անցնէր որ իրեն այն չափ երկան առեն ու շանալը մեծ մտաւանջութեան մէջ պիտի ձգէր իր ծնողքը : Իրաւրոյին դասատուները իմացուցին որ իննէոս ամենեւին բան սորվելու յարմարութիւն չ'ունի :

Կրակի օր մը երբոր ինքը դաշտին մէջ խոտ կը զատէր , անձանթ մարդ մը վրայ եկաւ , որ ան ալ ծաղիկ կը փնտէր անոնցմէ բան հասկընալու միտք : Երկու բուսաբան սկսան խօսակցութիւն ընել մէկըմէկու հետ : Ինձանթ մարդը տղին խեղացիութեանը վրայ զմայլելով՝ թելին տակը գիրք մը ունէր՝ հանեց անոր տուաւ , որ թուռնքօսին

Բուսաբանութեան Աղբուռն էր : Կարողաւ իննէոսին հետ տեսութիւն ընող բարեսիրտ մարդը Ռօթման բժիշկն էր . իր բարեսիրտութիւնը յայտնելու համար կօշկակարին աշակերտին մինակ մէկ գիրք մը տալը հերիք չի սեպեց , Սթօպիւս անունով իռնտէնի համարարանին բնական պամութեան դասատուին յանձնեց անիկայ , և Ռօթմանին հսկողութեամբ իննէոս կօշկակարին քովէն ելաւ ու գնաց նոյն գիտուն դասատուէն բնական գիտութիւնները սորվելու : Բուսաբան տղան այնքան չքաւորութեան մէջ էր , որ իր պէտքերը հոգալու համար՝ ընկերացը կօշիկներուն քակուկները կարելու պարտաւորեցաւ : Կանկով ան արհեստը որ յուսահատութիւն կը բերէր իրեն , ապրուստի մեծ ծար մը եղաւ իրեն : Կանկ՝ մարդ ինչ որ գիտնայ , կանուխ կամ ուշ անոր օգուալը կը տեսնէ , ուստի սորվելիք բաներուն մէկն ալ արհամարհելու չ'է :

Ինոր անանկ անդին առդին դաշտերուն մէջ պտուելը՝ դատարկաշրթիկ ծուլութենէ մը առաջ եկած կը կարծէին : Կարգաւորը նեղանալով տղին անանկ գէշ վարմունքին վրայ բռնեց հանեց դպրոցէն , ու կօշկակարի մը քով աշակերտութեան գրաւ : Խիստ ցաւալի տարիներ անցուց հոն . ձմեռը իր վիճակը շատ անտանելի չ'էր գար իրեն , որովհետեւ բոյս չի կար որ անոնցմէ բան հասկընար . բայց երբոր ձիւնը կը հալէր , երբոր արեւը պայծառ կը ճառագայթէր , երբոր անոր բարերար տաքութիւնը կը կենդանացունէր ան տերեւներն ու ծաղիկները , որ գարունը առատութեամբ կը սփռէ անտառի ծառերուն ու դաշտի խոտերուն վրայ , ո՛հ , ան տտենն էր՝ որ կօշկակարիս աշակերտին աւելի դառն ու թշուառ կ'ուգար իր վիճակը : Կանկ մը քայլ ճամբայ ընելով՝ բնութեան արթննալը պիտի կրնար տեսնել , ու եղած տեղը անշարժ մնալու պարտաւորած էր : Ուրիշները անուշահոտ օդ մը կը շնչէին , ինքը ան մուրտ խանութէն չ'էր կրնար դատուիլ : Սիջատները թեւ առեր՝ նոր բացուած ծաղիկներուն բոլորովը ուրախութեամբ կը բզլային , ինքը անշահ աթոռի մը վրայ գամեւ մնացեր էր : Կարողաւ իննէոս կ'ուլար . վրան կը խնայէին ու իր փեմ մտքին դէմ եկած արհեստի մը վրայ սէր չ'ունենալուն համար երեսը վար կ'առնէին : Վըսեմ զայրացմամբ ներսի դիէն կրակ կը կտրէր բայց չ'էր կրնար իր բարիութիւնը երեւան հանել . ինչու որ վայրենաբարոյ վարպետ մը գիտուն վերեւ կեցեր էր , իր խիստ թեթիւ

արտաւերջն ալ պատժելու պատրաստ : Արեւ
կի կ'ըլլար , | իննէս այս հանգստութեան օ-
րը քանի մը ժամ աղատութիւն կը գտնար :
Բիշ մը հաց ծոցը կը դնէր , ու անտառնե-
րուն մէջը կը մտնար , և մինակուի իր սիրե-
լի բոյսերուն քովը կեցած , մինչև որ անոնց
գաղանիքներէն բան մը չը տարկէր : անոնցմէ
չէր դատուէր : Բոսնիով հասկըցաւ որ բոյ-
սերը քնանալու տունն ունին , և անծրե գա-
լուն մօտերը ծաղիկներէն որ մէկը կը գոյզվին ,
որ մէկն ալ իրենց ցոլունին վրայ կը ծռին :
Բոսնիով շինեց իր ծաղիկանց ժամայոյցը : Ը-
մէն մէկ պտղաւորութիւն մէկ մէկ նոր աշ-
խարհակալութիւն էր , և այնքան ուրախու-
թիւն կը պատճառէր իրեն , որ շատ անգամ
կկրակէր իրիկունները վարդաբոյս տունը գար-
ձած տունը իրեն ցորեկունան ուտելիք տա-
րած հացը ինտար որ ծոցը դրած էր նէ՝ ա-
նանկ կը դնէր : Կարօրս | իննէս բուսա-
բանութեան վրայօր այնքան բան գիտէր , որ
քան որ կրնար գիտնալ իր տարիքն եղող մե-
կը՝ շարունակ այն գիտութեանը պարտալե-
լով :

Օրաւս Ալեքսիս անուանով գտնաւոր մը
| իննէսոր իր աշխատութիւններուն ընկեր
առնելով՝ չքաւորութենէն ազատեց անիկայ ,
իրեն հոյակապ ըրաւ ու իր հարուստ գրքա-
տունն ալ անոր ձեռքը տրւաւ , և վերջապէս
բիշ մը աստիճան կտրը Ուիւսպէք անուանով
գիտունը առաջարկեց | իննէսին որ Բեփա-
լի համալսարանին պարտեղին մէջը բուսա-
բանութիւն գտնայ : Ընտելե ետե սկը-
սաւ անունը հաշարվիլ բայց հարստութիւն
առաջադրեալ համար դեռ երկուր ժամանակի
կարօտ էր : Օրբանապի եռանդով մը մինչև
| տրոնիայի գրեթէ բոլորովին անխաղաղը-
նակ կողմերը տարով գնաց բուսաբանութիւն
տարվելու : Ան վառնալուր ձամբորդութե-
նէն դառնալու տունը՝ աշխատասէր | իննէ-
սոր Հորանաւանցաւ , ու հոն իր ապրուս-
տը ձարելու մօտը՝ բուսաբան պարտիկանի
մը քով ծառայութեան մտաւ : Ան ժամա-
նակները Լեւոպայի մէջ իր անունը սկսեց էր
տարածիլ , բայց ինքը դեռ ապրուստի նե-
ղութիւն կը քաշէր :

| իննէսին հապուստը աղքատ ու ան-
բաւարար քանակութեամբ զորքը հա-
սարակ գործ մըն էր , նէ ալ ան վիճակին մէջը
ճանչցող մը եղաւ անիկայ :

Իր անքրք օրուն քովը ինքը տարախղաղանի
կ'ըլլալէ կ'աշխատէր , Ալեքսա անուանով ան-
ուանի , հարուստ ու ուսումնասէր մէկն էր :

Լրջոր սա մարդը իմացաւ որ անանկ պատ-
ուական մարդ մը իր քովը մտնալով իրեն մեծ
պատիւ եղեր է , | իննէսին հետ բարեկամ
եղաւ ու իր ծոխ պարտեղին վերակացու ը-
րաւ անիկայ : Ըստ առատաձեւն մարդուն
ծախքովն է որ | իննէսին առաջին գիրքը
տարկեցաւ :

Ըստ մեծ բնագէտին քաշած նեղութիւն
ներուն չափը դեռ լեցւած չէր , բայց իր վեհ
ուրին իրեն ինչ բարձր տառիճան որ պահած
էր , | իննէս շուտ մը հոն չի հասաւ նէ ալ
գտնէ իր քալելու վշտալի ձամբուն մէջը գիտ-
նոց առջին միշտ մեծ պատիւ ունէր : Ընտելե
պէս անանկ շարունակ աշխատելով՝ վերջա-
պէս իր վարձք առնելու օրը եկաւ հասաւ :
Բեփալի համալսարանին խիստ երեսելի դա-
սաւորն եղաւ , ուր որ առաջ խիստ աղքատ
աշակերտ մըն էր : Լրջոր մեռաւ նէ՝ Բեփ-
սալի բարձր բնակիչները սուգ պահեցին , Ըն-
վետի Թագաւորը մայր եկեղեցիին մէջ վա-
ռաւոր փերեղանն մը շինել տրւաւ , ու հոն
Թագեցին | իննէսոր : Կուսաւաւս երբորդ
զամբանական ձառ շինեց | իննէսին վրայ ,
և տէրութեան ժողովրդին մէջ ան երեսելի
մարդուն վրայ գովեստ խոսեցաւ :

| իննէսին ուսումնարանին դրանք վրայ
սա խօսքը կար , որ ինքը իր ձեռքով գրեր էր :
« Դիմել աղբիւրն հոյե ,

« Ուր որ ըլլաւ Բոսուած հոն է : »

Իր Գրութիւն Բնութեան բոված գիրքը
տանկ կ'սկսէ :

« Զաւիտեանի , անտաճման , ամենի-
մաստ , ամենակարգին Բոսուած ինքզինքը
բիշ մը ցոյց տալով շիտեցայ , իր մէկ քա-
նի նշանը տեսց տեղիճած բաներուն մէջը ,
և ամենուն ալ մէջը մինչև խիստ պրոֆի-
ներուն մէջն ալ , ինչ կարողութիւն , ինչ
անձնատեղի կտորարկութիւն : Անոնցմէ
ըր , բոյսերն ու հանքերը երկրն կ'առնէն
կ'առնեն իրենց բաղկացուցիչ տարեքները ,
երկրը անփոփոխ ընթացքով կը գտնուի
իրեն կենդանութիւն առող արեւուն բո-
լորակը . արեւը ինքն ալ ուրիշ աստղերուն
հետ կը գտնուի , և բոլոր աստղերը դա-
տարիութեան անդունդին մէջը կտորու-
ած կը շարժին : Բոնց ամենն ալ Բիւսանակին
ձեռքը կ'ըլլան որ է առաջին շարժող , արա-
բանց , պատճառ , պատճառաց , ամենուն պա-
հապանն ու պաշտպանը և աշխարհքիս ծոյ-
քաւորն ձարտարապետը , Կար Կախաւահա-
նութիւն բողոք չի սխալիր , օրովհետեւ ամեն
բան անիկէ կտորու-ածն ունի : Բնութիւն բողոք
ալ չի սխալիր , որովհետեւ ամեն բան անիկէ
գոյացած է : Կախաւահաւութիւն բողոքն ալ չի
սխալիր , վասն զի միմեկ անոր կամքն է որ
աշխարհքս հաստատ կը բռնէ : »

ՊԱՏՈՒՄԻՔԻ ՓՈԽԵՆՔԻ, ՄԵՂՈՒՄ ԶՆՁԵՆՔԻ

«Նշովեցին զանձինս մէ ուտել և մէ ըմպել մինչև սպանցեն զՊօղոս : Եւ էին աւելի քան զքառասուն որոյ զայս ընդ միմեանս երգմունս արարեալ էր » :

Իրան է . քանի մը օր ետ մնաց , աւագ շաբթուն խորհրդաւոր օրերն անցան . իրենք չուզեցին որ անանկ ըլլայ . բայց քրիստոնէ- ութեան այն մեծահասակն օրերուն սրբու- թիւնը յարգելին անոնք որոնցմէ ասանկ յար- գանք մ'սպասելու իրաւունք չունէին իրենք : Հիմայ Օստիկը անցաւ , ամեն մարդ Ս. Հաղորդութիւնը առաւ . հիմայ նորէն ընինք դուռէ դուռ , Պատրիարքը փոխենք , Սեղուն ընինք . . . ետքը կարգը կուգայ Կանո- նին ու կանոնը շինողներուն : Գողութիւն , գողութիւնէն ետքը մարդասպանութիւն , ան- կէ ետեւ ալ ազգասպանութիւն : Եւ երբ դի- բութեամբ գողցան ասանկ ստորագրութիւն- ները հանաքին ձեռքէն քան կամուրջին վրայ էն ձարոյիկ ետեւ—քեօնին , որ անցորդին ծոցէն քսակը կը գողնայ կամ աղբունի պղծոտանէ- բուն վրայ աւաղակը կը կողոպտէ սպառնալ- եօր ու գաղտնի հարուածով զանազանիան ձամբորդը : Եւս գողութիւնը Պատրիարքը փոխելու համար էր . հիմայ ալ Սեղուն գլխա- տելու ելիր եւ , որ ետքը լսիլ մնինք Եղգա- յին Կանոնադրութիւնը մօրթեն ու մարդ- ձայն չը հանէ . շինողներն ու պաշտարաններն ալ իւրութիւն պիտի դատաւարանեն :

Օր մը Կետար ի բանա դատաւարանի զԿատոն ձերանդարին մէջ . Կատոնին ետեւէն դուրս ելու նաեւ ձերանդարի անգամ մը . «Ար կերթիս , եհարց Կետար . — Տէր , պա- տասխանեց ձերանդարի անգամը , աւելի կու- ղեմ Կատոնին հետ բանա երթալ , քան թէ քեզի հետ ձերանդարին մէջ մնալ » :

Իկու ճոյն որ Պատրիարքին ալ Կատոն չէ , որ Պատրիարքը զո՛ր ըլլալէն ետեւ Սեղուն ալ թող ըլլայ բանք : Բայց Եղգին սիրուն համար տանկ սուտարիութիւն մը կանանք ընել մեր նորերու կշտատուածներուն : — Իւրք կ'ուզէք որ բոլոր Եղգը երկրագագութիւն ընէ ձեզի . դուք կ'ուզէք որ ասիէ զսառ ամէն տարի մէջմէկ զո՛ր ընէ ձեզի , և այս Օստիկի տօնին օրերը ու- ղեցիք այդ զո՛ր և մէկ քանի զո՛ր ի միասին կը պահանջէք : Այս մեր խօսքը թող ըլլայ , ոչ ձեր խօսքը : Կամ միայն Պատրիարքը փոխի , կամ միայն Սեղուն գոյ՞լի : Սեղուն այս բանին մէջ անձնանուիրութիւն մը կ'ընէ . ու կ'աղաչէ որ զինքը ընելով գո՛ր ըլլալ . որովհետեւ ամեն գէշութեանց պատճառ

Սեղուն է : Հիւանդանոցին բարեկարգ- գութեանը համար ան է աշխատողը . Կանոնի համար ան է Եղգին գլուխը յաւցընողը , Վար- ժարանաց ապարդիւն վիճակին վրայ ան էր խօսողը , և այլն և այլն և այլն : Չէք հաւատար- նէ Սեղունային հարցէք : Օտարադիւ օրագրի մը կարծիքը ընդունելի պէտք է ըլլայ այս մա- սին . մանաւանդ Սեղունային կարծիքը ձեզի : Վերուցէք , ընկեցէք Սեղուն , բայց վերու- ցէք սա խառնութիւնն ալ Եղգին մէջէն , ընկեցէք բոլոր անկարգութիւնները , բարե- կարգեցէք Հիւանդանոցը , բարեկարգեցէք դպրոցները , բարեկարգեցէք Եղգային կա- ուախութիւնը : Իսկ թէ որ ասանկ չըստի- բնէք , լսաւ ուրեմն . ես ալ աւելի կ'ուզեմ Կատոնին հետ բանա երթալ . քան թէ ձեզի հետ ձերանդարին մէջ մնալ . վասն զի եթէ Պատրիարքը Կատոն չէ՛ ձեր հալածած մարդե- բուն մէջ Կատոններ կան : Միայն թէ սա գիտցած եղիք , որ չըստի լսեմ մինչև որ հարուածը չ'ընցընէք գլխուս . ատի իմ փառքս է , ձերին ալ սրակը պիտի ըլլայ . և այս պը- սակը արդէն պատրաստած են Սեղունին բա- ժանորդները ձեր ձախտին հիւսելու . . . պսակ՝ ի քարէ պատուականէ :

ՄԱՆՐ ԼՈՒՐՆԵՐ

— Մանդեթերէն մեր արդոյ թղթակիցը հետեւեալը կը գրէ :

«Երբայ բարեկամ . ձեր Եղգային Հիւան- դանոցին վրայ ըրած սրտաշարժ նկարագրու- թիւնը սակաւաթիւ հայկադանցս շատ յաւ- պատճառեց . որոնցմէ մեր մեծարգոյ բարե- կամ Պ. Եսայի Նուխեանը ուղերով փոքր օգնութիւն մը ընել Եղգային տնանկաց՝ անց- եալ ամսոյ վերջը : Եւ ինքրորէն մեկնած թէ- սպէս շոգեհաւով ջ հակ ներկայ պիտոյքները խրկեց ի պէտս Հիւանդանոցին . որ են 300 զոյգ գուրջայ և 50 թօք ալ բէ մարջայ ամբի- բան , ինքրելով իր պատուամեծար հօրմէն որ արժանապէս բաժնել սոյ կարօտելոյ , և չէնք յուսար , որ փոխանակ խղճալեաց բաժ- նելու պաշտօնեաները իրենց պիտի սեփհա- կունեն . մեր բարեկամը . . . Սեղուն իբր պաշտպան կը խնդրէ եթէ անարդարութիւն մը ըլլայ և յուսայ որ ուրիշներն ալ իւր օրի- նակին պիտի հետեւին » :

Սեղուն շնորհակալ կ'ըլլայ ու կ'օրհնէ Եղ- գին և այս բարիքը փայտելու եղող խղճա- կաց կողմէն այն անձը , որ իր ազգասիրու- թեամբ և աղքատսիրութեամբ փութու- ցեր է կարօտեալին օգտակար ըլլալու :

Եւս անձը գովել չենք ուղեր նէ ալ կը պարտաւորինք գտնէ սա զրուցելու , որ աղ- քատներուն բուն իսկ պիտայքը հասկըցեր է :

Հոս ոմանք ատենը մէյ մը կ'ենեն Հիւանդանոցը հացկերոյթ կուտան, ու ամեն օր պանիր հացով կամ անանուխ կերակուրներով (երբեմն անոնք ալ չքգընեցելով) ապուրող անկարներուն ու հիւանդներուն անուշեղէններ, հէլաներ կը կերցընեն տարիին մէջ մէկ քանի օր. այն անձանց, որ ոտքերնին բռն պիկ, գլուխնին ու կոնակնին բաց է միշտ, ոչ տաքէն ու ցուրտէն կրնան պահպանվիլ, ոչ հիւանդութեան ատեն մաքուր ճերմակեղէն կ'ունենան իրենց վրայ ու իրենց անկողինին վրայ: Կրանի թէ Հիւանդանոցի աղքատներուն ու կարօտեալներուն բարեք մը ընել ուղղակի կամ անանկ ընեն, որ տարուան մէջ փոխանակ մէկ երկու օր անուշեղէն ու ամեն օր պանիր հաց տրուելուն, ամեն օր սննդաբար կերակուր տրվի, կամ այոջափը չեն կրնար ընել նէ՛ անոնց էն հարկաւոր պիտոյքը հոգան:

ՍԵՄԻՆԱ ԱԵ ԹԱԱՆԱ

Մէծոսային վերջին թիւը, Սեզուին դէմ երեք յօդուած կը պարունակէ: Կը ցաւինք որ այս թիւերնուս մէջ բաւական տեղ մնացած չէ իր քաղաքավարութեանցը արժանի քաղաքավարութեամբ մը պատասխանելու: Մէծոսան կը կարծէ թէ, հայ մը հայերուն պակասութիւնները երեւան հանէ նէ՛ այլադի մըն ալ իրաւունք կ'ունենայ կրօնքի պատճառով Հայերը թշնամանելու, հաղարուոր հայ մէկէն շղթայի զարնելու, ու առ ալ հերիք չըտեպելով՝ յանուն Քրիստոսի, մայրը զաւակէն բաժնելու վարդապետութիւնը քարոզելու քրիստոնեայ ազգի մը մէջ: Ահ, եթէ այս դրութիւնը իր վրայ փորձած ըլլաւ յին ատենով՝ այսօր մեզի դէմ և բոլոր Ագգերնուս դէմ պիտի կրնար գրել արդեօք Մէծոսան:

Մէծոսային պիտի հասկըցնենք, որ Սեզուին ըրածը, ինչ ալ ըսեն ոմանք, միմիայն ազգասիրութեան ոգիէ առաջ եկած է, և իր ըրածը, ինչ ալ ըսէ ինք, միմիայն կրօնամոլութեան ոգիէ առաջ եկած է:

Կրօնամոլութիւն որչափ կուզէ թող ընէ, իրեններուն մէջ, բայց երբ հայերուն մէջ կը մտնէ ու մայրը զաւակէն, քոյրը եղբորմէն, այրը կնոջմէն բաժնելու կ'ենէ, երբ տաճկերէն լեզուով շղթայի կը դատապարտէ հայերը, երբ ազգերնիս շահ կամ խեղճի նման պընել կ'ուզէ, երբ յանիրաւի կը յարձակի

Միւսաբիլն վրայ ու անոր ազգասէր գրիչը փշրելու փորձ կը փորձէ, մենք իրաւունք ունինք իր ձեռքին զարնելու և Ազգին պատուին վրէժը առնելու իրմէ: Այլ մնանք նէ կը տեսնուինք և այս իրաւունքը կը դորձած ենք: Իսկ թէ որ կեանքերնիս առնեն՝ այն ատեն կը թողուինք միւս ազգային օրապայտ, որ այս վրէժը իրենք առնեն:

ԾԱՆՈՒՑՄՈՒՆՔ

ՆՈՐ ՀԱՆԴԵՍՆԵՐ

Միւսիւն և Կոնստանտնուպոլիս:

Գրականութեան տիեզերին մէջ երկու նոր մուտրակ ալ երեւցան այս օրերս. մէկը Օմիւռնիայի վրայ, միւսը Թիֆլիզի վրայ: Միւսիւնը իր անունովը Ազգին մէջէն երկպառակութեանց ու ատելութեանց սերմերը խլելու վստահութիւնը կուտայ. Կոնստանտնուպոլիսը աշխարհին տարագիր սրդուցը իրենց մօրը լուրերը բերելու ու զանոնք մխիթարելու յոյսը կուտայ: Միւսիւն և Կոնստանտնուպոլիսը երկուքն յոյսը կուտայ: Միւսիւն և Կոնստանտնուպոլիսը երկուքն ալ ընտիր գրիչներու խմբադրութեամբ իր լայն կրնճայվին, ազգասէր սրտերու խորհուրդներ կը հաղորդեն մեզի ու մեր առ Մտուած առ Ազգն ու առ ընկեր ունեցած պարագրնիս կ'ուսցընեն:

Ըտենէ մ'ի վեր կը լսէինք և ահա կը տեսնենք այսօր, այն սիրուն Կոնստանտնուպոլիսը մեր մօրը, քաղցր Հայաստանի յիշատակները հնչեցընելու և թէ քաղաքականութեան տարբերութեամբ մեզի քիչ ծանօթ եղած Ռուսիոյ հայերուն վիճակն ու յառաջադիմութիւնը երգելու կուգայ. մեր սիրտն անոնց հետ, և ամենուս սիրտն ի միասին մեր մօրը սիրտին հետ կապելու աշխատութիւնը յանձն կ'առնէ. միաբերնիս կ'ուզէ յափշտակել ու առնել իր առաջնորդութեամբը սրայնել Հայաստանի այն վայրերը, որ Ազգին նախնի փառաց և ճոխութեանց հանդիսարանն էին եղած: Կուզէ ցուցնել մեր հոգուն աչաց աւնոնց արդի վիճակը և մեր կարեկցութիւնը շարժել ի տեսիլ այն փրատակներուն, որոնց ներքեւ թաղված փառաւոր յիշատակները, Ազգիս անունն ալ քիչ առնեն մոռացուած թեան անդունդին մէջ թաղել կ'սպառնան. կ'ուզէ Կոնստանտնուպոլիսը, որ օրինակ առնենք ու խորատվինք, թէ ամենամեծ շէնքերն ալ չեն կրնար մարդոց փառքը աւելցնող յիշատակ

ներ ըլլալ . և անոնց յաւիտեան անխախտ դիմանալու փառքերը մաքին ու սրտին գործարաններէն ելածներն են . միայն ու սրտին արտադրածներն ոչ նուազ փառաւոր պիտի ընէին նախնի յունաց և հռովմայեցւոյ և այլ ուրիշ ազգաց անունն ու յիշատակները . քան որ ըսած են հիմայ՝ եթէ անոնց ճարտարութեան ու մեծագործութեան յիշատակներն ալ կանգուն չըլլային :

Հայոց Մշտարհին Կառնիք պիտի ուսցընէ մեզի թէ Մզգի մը անկարնչելի փառքը աւոր գիտութեանցն ու բարոյականին վրայ կը կայանայ և պիտի յորդորէ զմեզ իր ազգու խրատներովն այն երկուքը բնութեւումենայն հոգւով, զոր ատեն ատեն գտած ենք նէ ալ շատ ատեն չենք կրցեր պահել մեր քովը . ուշուշ գտեր շուտ շուտ կորուսեր ենք :

Սիւնիք, խմբագրված քանի մը ուսումնական անձերու միութեամբ՝ մեր Մզգին յառաջագիտութեան ու բարոյութեան ճրջմարիտ ազդիւրները ցուցնելու կը փութայ ու կը յորդորէ զՄզգը և անոր ծառայութեան ընկեր յանձնառու անձերը, որ ճանչեն այն ազդիւրները ու անկէ բնութեն իրենց երջանկութիւնը : Մզգին արդի վիճակը կը դնէ մեր աչաց առջև, զոր ամանք գահացուցիչ ցուցած են . այնպէս որ ալ մարդ պարտական չ'է աշխատելու . այնպէս աղէկ կարգադրված են՝ ամեն գործ, այնչափ աղէկ առաջ կ'երթան, որ Եւրոպայի ազգերը աւելին քաղաքակրթութենէ ու մարդու շնորհիւ կատարելութենէն շատ հեռու ենք պօռացած ատեննին անոնց օրինակ տալու ատարձանն հասած կարծելու են :

Միութեան մեծարգոյ խմբագիրները Մզգին արդի վիճակը ամենուն տեսնել կուտան իրենց հանդէսին մէջ ու կ'սկսին անոր դարմանն ընելու միջոցները գործածել, ցուցընել և գործադրել տալ :

Կը յուսանք, որ այս երկու հանդէսներն ալ իրենց նպատակին հասնելով իրենց սելսած ծառայութիւնը գիւրութեամբ կրնան մատուցանել Մզգին, որ փոխարէն սիրալիր ընդունելութեամբ պիտի պատկէ անոնց ձեռնարկութիւնը ու յարասուութեան և օգտակարութեանը նպատամատոյց պիտի ըլլայ :

Այս երկու հանդէսներուն ալ ստորագրութեան տեղն է Պօլսոյ մէջ, Մեծ նոր խանին, վերի դուռը թիւ 6, Մեթրոպոլիտան գործակալութեան սենեակը :

Սիւնիք գինն է տարեկան 2 արծաթ մէծիտիէ :

Կառնիք " " 8 1/2 ռուպլի :

Գումգաբու Մզգային Պատրիարքարանի փողոցին անկիւնը, գեղադործ Պ. Ս. Սա հակ Փափաղեանին գեղարանը Եւրոպայէն եկած 1 էօնի անուն վարպետ բժիշկը, առայժմ միայն կիրակի օրերը ժամը 4 էն մինչև 8 ձրի պիտի նայի ամեն բժշկական, միքաբուժական և աչքի վերաբերեալ հիւանդութիւնները :

Եւ եկող հիւանդները, ինչ ազգէ ըլլան՝ առաջ կրնան, ետքը այրերը ամենքն ալ մեծ խնամքով պիտի նայվին . և որ մէկ հիւանդներ որ առանձին տեղ նայել պէտք կ'ըլլայ, անոնց համար ալ գեղարանին քովը յատուկ տեղ մը վարձված ըլլալով հոն պիտի տարվին ու հանգիստ պիտի նայվին :

Այս գեղարանին մէջ ալ թարմ գտնուելով ամեն գեղերը, աժան գինով ալ կը շինվին հոն :

Իւսկիւտար Սերմաղ թաղը Վալիտէ Սարրաֆիին սարսէղին վրայ նոր շինված երեք տուննին մէջ տեղինը թէ ծախու և թէ վարձու է : Ազգը կրնայ նոր կամուրջ վարձող աղաներուն հետ խօսիլ՝ կամուրջին գլուխը անոնց սենեակը :

Սեղունի սրահներէն մէկ քանին ու մանց անհասկանալի միացեր են . ինչպէս ; օրինակի համար նախընթաց պատկերին մէջի հաւկիթէն ելող աներեւոյթ սառանան, եկեղեցական մը կարծեր են . ասոնք շատուցի վեր եկեղեցի գացած ըլլալու չ'են, որ վերջապէս ձեւը մոռցեր են . կամ Սեղունի ու գին տակաւին հասկցած չ'են : Իսկ կան ալ ամանք, որ այս պատկերներուն նիւթն ու նը պատակը հասկցած ալ են, բայց չար մտքով ու նենգաւոր լեզուով ուրիշ և հակառակ մեկնութիւններ կուտան : Եսնց համար ալ կըսենք որ Եստուած դարձ տայ :

ԻՄՐԱԳԻՐ = ՏՆՕՐԵՆ

Յ. Գ. ՍԵՂԱՃԵԱՆ

Ի ՂԱԼԱԹԱ Կ. ՊՈԼՍՈՅ

Ի ՏՊԱՐԱՆԻ ՅՈՎՀԱՆՆՈՒ ՄԻԻՀԵՏԻՍԵԱՆ

ՀԱՅՈՑ ԵԿԵՂԵՑԻՈՅ ԳՈՂՈՑ ԹԻՒ 47

Յարութի Տեքիմեան վրձնագիր

- Վարպետդ ո՛ւր գնաց.
- Տեղ մը գնաց, հիմա կուգայ.
- Լ՛ի, անոր գալուն նայելու չ'ենք մենք, սա Թուղթին վրայ վարպետիդ խմբան դիր.
- Վարպետս կը սրդողի ես չ'եմ կրնար. հիշ չ'է նէ վրայի գրածը կարդամ.
- Հատ մի զրուցեր տէ՛, սանքի վարպետդ գար նէ՛, անոր կարդացընէինք պիտի :